

University of Groningen

**De beteekenis der persoonsnamen voor onze kennis van het leven en denken der oude
babyloniërs en assyriërs**

Gemser, Berend

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1924

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Gemser, B. (1924). *De beteekenis der persoonsnamen voor onze kennis van het leven en denken der oude babyloniërs en assyriërs*. Veenman.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

INLEIDING.

a. Antiek naamsbegrip.

Als GOETHE in de *Faust* den hoofdpersoon, sprekende met Margarete in Marthe's tuin over God, zeggen laat: „Nenn es dann, wie du willst, . . . Gefühl ist alles; Name ist Schall und Rauch, umnebelnd Himmelsglut”, dan is dit modern en niet antiek gevoeld. Voor den mensch van de Oudheid is de naam niet iets, dat de zaak verbergt, „umnebelt” doch dat haar openbaart; een deel, een straal van de „Himmelsglut”. Het antwoord, dat verwacht wordt op de vraag: „What's in a name?” (W. SHAKESPEARE, *Romeo and Juliet* II 2, regel 42—52) „immers niets!”, zou die mensch niet verstaan.¹ Modern en antiek gevoelen strijden met elkander als Dr. P. C. BOUTENS in het eerste couplet van zijn gedicht: „Namen”, zegt: „Wat is u of mij een naam . . . als de ziel de dingen weet en mint, dieper dan hun naam”, in het tweede vers echter belijdt: „Elk ding krijgt zijn gouden naam Eens in schoonheids vol verzaam”.²

We kunnen bij de Ouden spreken van een geloof in den naam, in de realiteit en effectiviteit van het woord. ALFRED JEREMIAS drukt zich onnauwkeurig uit, als hij HAOG 21 A 1 zegt: „Name = Person und Sache”. De Israëliet weet althans tusschen een persoonsnaam en zijn drager wel te onderscheiden, blijkens I Sam. 25 : 25, waar Abigaïl het blijkbaar opmerkelijk vindt, dat de aard van haar man zoozeer met zijn naam overeenkomt. Zeer juist is echter wat JEREMIAS daarna zegt, l.c.: „Erst wenn ein Ding seinen Namen empfangen hat, existiert es.” Deze beschouwing noemt dan ook terecht G. CONTENAU in zijn instructief artikel: *De la valeur du nom chez les Babylo-niens et de quelques-unes de ses conséquences* RHR 81 (1920) p.

---

¹ Vgl. Prof. BÖHL, *Bijbelsch-Kerkelijk Woordenboek* I (1919), bz. 215 en Prof. VAN VELDHUIZEN, ib. II (1920), bz. 220. ² *Vergeten Liedjes*, Bussum 1910, bz. 25.

316—332: „un point fondamental de la philosophie babylonienne”.

Het: „In den beginne” van Gen. 1, luidt op zijn Babylonisch:
 „Toen daarboven de hemel (nog) niet genoemd was,
 de aarde beneden bij name niet vermeld;

.....
 toen van de goden nog geen was verschenen,
 een naam niet genoemd, een lot niet bepaald.”¹

Scheppen, benoemen en het lot bepalen zijn drie momenten van dezelfde daad; het is dezelfde daad uit verschillend oogpunt bezien.² Hoe dicht de begrippen naam en persoon of zaak bij elkander liggen blijkt uit de hymne aan Šamaš, IV R 19, r. 46, 47: *eme ha-mun aš-dim si-mu-ni-ib-si-di-e = li-ša-nu mit-ḥar-ti ki-ma iš-tin šu-me tuš-te-šir*; letterlijk: „de tongen gezamenlijk leidt Gij als één naam”, of naar de vertaling van JASTROW RBA I S. 429: „die Menschen insgesamt leitest Du wie ein einzelnes Individuum”.³

De naam van een machtige geeft zege over de vijanden, gelijk het luidt in een droomorakel aan Gugu, den koning van Lydië: „Grijp de voeten van Asurbanipal, den koning van Assyrië, en erlang zege over uwe vijanden door zijnen naam.”⁴

Ook bij Israël vinden we deze naamsbeschouwing. Ook hier is naamsverandering lotswisseling. Dat iemands naam over een ander genoemd wordt, beteekent dat deze onder het gezag, de autoriteit, in het bezit van gene geraakt is.⁵ In het bijzonder de naam Gods heeft veel inhoud; hij is de verschijning van God; zoo wordt de Zion genoemd „de plaats van den naam van Jahwè” (Jes. 18 : 7); als een verterend vuur komt de naam van Jahwè uit de verte ten gericht (Jes. 30 : 27); van den engel die Israël naar Kanaän leiden zal, zegt Jahwè: „Mijn naam is in zijn binnenste” (Ex. 23 : 21) — hier wordt „naam” gebruikt waar wij „geest” zouden verwachten. Gelijk Jahwè beleden wordt als een sterke vestingstoren (Ps. 61 : 4), zoo ook Zijn naam (Spr. 18 : 10).

¹ *Enuma Eliš* ed. A. DEIMEL Romae 1912, aan te vullen naar E. EBE-LING KTAR, Heft 3, nr. 118 u. 162. ² Vgl. het hoofdstuk: „Schicksalsbestimmung und Namengebung” in „*Der Schicksalsglaube bei den Babyloniern*” van Chr. FICHTNER-JEREMIAS MVAG 1922, 2, S. 51 ff. ³ Vgl. ZIMMERN AO VII, 3 S. 15: „wie ein einzelnes Individuum”, SCHOLLMEYER *Sum.-babyl. Hymnen und Gebete an Šamaš*, Paderborn 1912, S. 52: evenzoo, en UNGNAD RBA S. 189: „in gleicher Weise”. ⁴ JASTROW l.c. S. 417, naar V R 2, Kol. II, 98—99; vgl. M. STRECK, *Assurbanipal* II S. 22. ⁵ Vgl. G. B. GRAY, *Hebrew Names* ERE IX, p. 155 ss.; GESENIUS HWB s.v. *qārā*.

CONTENAU in zijn bovengenoemd artikel wijst op een gelijke naamsbeschouwing bij de Egyptenaren¹, bij PLATO in zijn *Cratylus* en bij de Scholastiek met haar: *nomina sunt consequentia rerum*.

Ook bij de huidige Primitieve volkeren is er een onverbrekkelijk verband tusschen persoon en naam. Vandaar het angstvallig geheimhouden van eigen naam, opdat tovenaars er geen vat op zouden krijgen; vooral de drager zelf zal zijn naam jegens een vreemde niet noemen, eerder een ander vragen dezen te noemen. Vandaar ook het gebruik van bijnamen en het zich laten noemen naar zijn kinderen of andere verwanten. Ook namen van verwanten en echtgenooten worden niet gaarne genoemd; evenmin de namen van dooden, waarschijnlijk om niet de opmerkzaamheid der geesten te trekken; zoo veranderen soms alle naaste verwanten van een gestorvene hun namen, wordt zelfs, indien de naam een appellativum was, dit woord in de omgangstaal vermeden, wat ingrijpende veranderingen in den woordenschat kan teweegbrengen. In 't bijzonder worden de namen van koningen, gewijde personen, en goden dikwijls vermeden (zoo ook bij de Eleusinische priesters; en vgl. de Egyptische mythe van het door Isis aan Rê ontwingen van zijn naam). Zelfs worden bij bepaalde gelegenheden (jacht, vischvangst, oogst e. d.) de namen van dieren en planten verzwegen door de desbetreffende menschen.²

FRANZ BOLL wijst in „*Sternglaube und Sterndeutung*” (Aus Natur u. Geisteswelt 638) 1919² S. 14, 58 u. 98 op de groote verrijking die de astrologie heeft ontvangen door dit naamsgeloof. Te veel aan den hemel blijft verborgen voor het menschelijk oog. Nu komen echter de namen der hemellichten te hulp, als neerslag van overoude geheiligde traditie en daarop spint men voort. „Wenn die Sternbilder gerade so und nicht anders heissen, so wird der Heide darin ihr Wesen finden, das geheimnisvoll in den Namen eingefangen ist, und der Jude oder Christ wird sich erinnern, daß Gott selbst nach der Genesis Himmel und Erde und Meer ihre Namen gegeben hat: wie könnte da in diesen gleichgültiger Zufall herrschen? Ist also der Name etwas Wesenhaftes, in dem uralter heiliger Sinn weiterlebt, so muß er die in den Sternen waltenden Himmelskräfte unmittelbar erkennen lehren.”

¹ Men vergelijke voor Egypte G. J. THIERRY, *De religieuze beteekenis van het Aegyptische koningschap*, Leiden 1913, Excurs bz. 125 vv.

² Zie dit alles rijkelijk geadstrueerd door J. G. FRAZER, *Golden Bough*, Part II, *Taboo and the Perils of the Soul*. London 1914, p. 318—418.

Aan deze naamsvoorstelling ontleent een onderzoek naar antieke namen voldoende rechtvaardiging. Zij doet verwachten dat de benoemingen een verstaanbaren en rijken inhoud hebben. En daar deze voorstelling een geloof is, zal niet een eerste vereischte zijn de practische bruikbaarheid der benoemingen. Dit geldt niet alleen van persoonsnamen. Steden worden benoemd met veelzeggende namen: Hammurapi's hoofdstad, Babel, heet: „Poort Gods”; in een datum uit den tijd van Rîm-Sin wordt genoemd de stad *Imgur-Gibil*: „De god Gibil heeft zich gunstig getoond”¹; in Nieuw-Babylonischen tijd treffen we aan de stad *Ellil-ašdābšu-iqbî*: „De god Ellil heeft zijn nederzetting bevolen”².

Een muur van Sippar heet: *In-ki-bi-it-Šamaš-Hammurapi-ma-ki-ri-a-ir-ši*: „Op het bevel van den Zonnegod: moge Hammurapi geen weerga hebben!”³

Een kanaal door Samsuiluna gegraven draagt den naam: *Samsuiluna-šarrum-naqab-nuḫuš-niši*: „Koning Samsuiluna is de bron der voorspoed van het volk”⁴.

CONTENAU l.c. wijst er op, met vele voorbeelden, dat wijgeschenken van allerlei aard, ook schepen, tempels, paleizen, poorten, grenssteen en hun inhoudrijke namen hebben. Hierbij kunnen nog straten genoemd worden.

Zelfs een koe wordt benoemd: *Bi-lu-uz-zu-ṭa-ba-at*: „Haar opbrengst is goed”.⁵ Bekend is de naam van de plant die de jeugd herstelt: *Šibu-iṣṣaḥir-amêlu*: „Als grijsaard wordt de mensch weer jong”.⁶

Wij verstaan dergelijke benoemingen eerst recht vanuit het geloof dat deze namen, telkens wanneer zij uitgesproken worden, en zelfs ook onuitgesproken (vgl. het ongewroken bloed dat van den aardbodem roept tot Jahwè, Gen. 4 : 10; zie ook Hebr. 12 : 24 over het sprekende bloed), hun invloed doen gelden bij de goden en op de krachten van het heelal, ten gunste van den persoon of de zaak die den naam draagt of een deel van den naam uitmaakt.⁷

¹ KUGH 1537. ² UM II Pt. 1, 158 : 28, 200 : 10, 210 : 22, 222 : 14.

³ UM VII 133 : 52 ff. ⁴ KUGH 1454. ⁵ Dilbat 89 UNGNAD: Kaum = *Bêlussa-ṭabat* „Ihre Herrschaft ist gut”; vgl. ABRU 208 : 7 een koe *Ma-ku-ur-Šin* „Bezit van den Maangod”, ib. 97 : 1 een rund *Šar-ur* (Br. 5491) *-a-bi* „De god S. is (mijn) vader” (zie DEIMEL *Pantheon* 3085); vgl. ook CT VIII 28 c : 9. ⁶ *Gilgameš-Epos* XI 298, zie DHORME, *Choix de Textes*, Paris 1907, p. 312. ⁷ Vgl. ook CONTENAU l.c. p. 329.

b. Beperking van het onderzoek.

Wij beperken ons onderzoek tot de namen van personen; en beschouwen deze naar hun inhoud, d.w.z. naar wat zij ons leeren over de gedachtenwereld der Akkadiërs. Deze studie wil niet zoozeer philologisch als wel cultuur-historisch zijn; ze zal, door den dwang der gegevens, voor een groot deel godsdienst-historisch worden. Het veld van onderzoek is zoo uitgestrekt, dat noodzakelijk beperkingen moeten opgelegd worden.

De vorm der persoonsnamen ligt buiten ons onderzoek; belangrijk en grondlegend werk is in dezen gedaan door H. RANKE in zijn Münchener dissertatie: *Die Personennamen in den Urkunden der Hammurabidynastie*, Ein Beitrag zur Kenntnis der Semitischen Namenbildung, 1902, en in de inleiding van zijn: *Early Babylonian Personal Names*, BE Series D Vol. III, 1905.

Een uitgebreid „Uebersicht der babylonisch-assyrischen Namenbildungen” geeft KNUT L. TALLQUIST in zijn *Neubabylonisches Namenbuch*, 1905, S. XIX—XXXIII, na ib. S. XIV—XIX „Namenbildung u. Namenkürzung” behandelt te hebben; ALBERT T. CLAY in het hoofdstuk: „The verbalform in the theophorous names”, p. 13—22 van zijn: *Personal Names . . . of the Cassite period*, 1912, geeft in drie kolommen ter vergelijking typen uit de Nw.-Babylonische, de Cassietische perioden en den tijd van de Dynastie van Amurru; terwijl A. UNGNAD in zijn *Urkunden aus Dilbat* BA VI, 5 (1909) S. 77—82, nadere opmerkingen vooral over hypocoristische uitgangen geeft.¹

Verder beperken wij ons tot het specifiek Akkadische ² materiaal, na een vluchtigen blik op de Sumerische nomenclatuur. Het Tweestroomland heeft in de eeuwen waarover de documenten in spijkerschrift ons bericht geven, vele volkeren zijn bodem zien betreden; en door zijn open ligging en handel gedurig vele buitenlanders woonplaats verleend. Niet het minst in het eigennamenmateriaal der spijkerschrift-oorkonden zijn de sporen daarvan te vinden. Belangrijk en dankbaar werk zou het zijn deze sporen nauwkeurig na te gaan.

¹ Voor de Sumerische namen vgl. in dezen het hoofdstuk: „Die Bildungsformen der altbabylonischen Personennamen”, S. 12—14 van E. HUBER, *Die Personennamen . . . aus der Zeit der Könige von Ur und Nisin*, Leipzig 1907, en vooral A. POEBEL, *Die Sumerischen Personennamen zur Zeit der Dynastie von Larsam und der ersten Dynastie von Babylon*, Habilitationsschrift, Breslau, 1910. ² Vgl. voor deze benaming der Semietische taal van Babylonië-Assyrië: H. ZIMMERN, *Akkadische Fremdwörter als Beweis für babylonischen Kultureinfluss*, Leipzig 1917. S. 1, A. 1.

RANKE heeft dit in genoemde beide studies gedaan wat betreft de in de Oud-Babylonische periode gevonden zgn. West-Semietische namen, voor welker herkenning hij waardevolle aanwijzingen gaf. Sindsdien is hier nog aanmerkelijk meer zekerheid gekomen door de mooie vondsten van EDWARD CHIERA onder de verzameling texten der Universiteit van Pennsylvania, waar het hem gelukt is in verschillende brokstukken de fragmenten eener lange lijst van louter Amorietische namen te herkennen (UMBS XI, pt. 2, text no. 1), alsook een tafel waarop, naast een kolom met Sumerische namen en op den achterkant kolommen met Akkadische, een eigen kolom Amorietische voorkomt (l.c. text no. 33, Col. II). Ook TALLQUIST in zijn verzameling: *Assyrian Personal Names*, Helsingfors 1914, markeert de West-Semietische namen.

Voor de Cassietische periode gaf A. T. CLAY in zijn bovengenoemd werk lijsten van Hethietisch-Mitannische en van Cassietische elementen, en wat de eerste groep betreft in een noot op p. 28 een uitgebreide literatuuropgave aangaande hun herkenning. TALLQUIST in het pas genoemde werk bespreekt uitvoerig allerlei vreemde elementen onder het materiaal van den Assyrischen tijd. In den Nw.-Babylonischen tijd tot aan het eind der spijkerschrift-litteratuur zijn de Perzische, Jood-sche en Grieksche namen een eigen onderzoek waard.

Een derde beperking legden wij ons op door ook het onderzoek naar de speciale godennamen, in de persoonsnamen voorkomende, uit te schakelen. Ook dit onderzoek is belangrijk, daar vele, vooral ook mindere en min bekende goden in de persoonsnamen gevonden worden; en het min of meer veelvuldig voorkomen van de afzonderlijke goden belangrijke aanwijzingen geeft betreffende hun populariteit.

RANKE geeft in zijn dissertatie S. 14 een desbetreffende lijst, terwijl TALLQUIST NB, S. XX, een tabel geeft van de 30 meest voorkomende godennamen achtereenvolgens in de Nw.-Babylonsche, Oud-Babylonische en Assyrische periode naar hun frequentie gerangschikt. Ene model van onderzoek in dezen geeft OTTO SCHROEDER in zijn studie: *Das Pantheon der Stadt Uruk in der Seleukidenzeit, auf Grund von Götterlisten und theophoren Personennamen in Kontrakten dieser Zeit.*¹ Voor het speciale doel van ons onderzoek hebben deze godennamen echter weinig waarde: „letzten Endes wird von allen Gottheiten das Gleiche

¹ Sitzungsberichte der Kön. Preuss. Akademie der Wissenschaften, Phil.-histor. Klasse, Berlin 1916.

ausgesagt, nur vereinzelte Aussagen sind ganz bestimmten Gottheiten vorbehalten". (O. SCHROEDER l.c., S. 1181; vgl. RANKE, *Dissertatie*, S. 23, en A. T. CLAY, *ERE IX*, p. 142.)

c. Het materiaal.

Het materiaal voor de studie der Akkadische persoonsnamen is zeer rijk. Uitteraard bevatten de poëtische, de mythische en religieus-lyrische texten weinig gegevens, tenzij een enkele naam van een schrijver van den text, en van mythische personen; hetzelfde geldt van de bezwerings-, rituele- en omina-texten. De historische inscripties leveren veel meer, vooral aan koningsnamen en namen van eponymi.

De groote massa wordt echter gevonden in de juridische texten als *kudurru*'s, lijsten van den census, en de privaatrechtelijke oorkonden: de contracten met hun vele namen van getuigen, de administratieve documenten der tempels, de archieven van privaatsbanken. Ook de vele brieven vormen een schatkamer van persoonsnamen. CLAY in zijn bovengenoemd artikel in *ERE IX* spreekt dan ook, zij het lichtelijk overdrijvend, van „a nomenclature so extensive that is has no equal in ancient literature" (p. 141).

Een bijzondere bron vormen de texten, die niets dan persoonsnamen bevatten, en waaraan de *Inventaire des tablettes de Telloh* zooveel gecatalogiseerd en gedeeltelijk gepubliceerd heeft. Voorzoover er geenerlei classificatie in de namen valt te herkennen, zullen we moeten aannemen dat zij een administratief doel hadden; ze zijn dan te vergelijken met de lijsten van arbeiders, met of zonder hun opzichters,¹ en die welke andere aangegeven redenen van verzameling hebben.²

¹ Vgl. de „listes de KAL" ITT I 1066, 1090, 1164, 1181, 1236, 1248, 1300, 1351, 1369, 1475, II 933, V 9444, 9457 „listes d'hommes avec leur PA" ITT I, 1426, 1386, de slavenlijsten: ITT I, 1167, de beide groote lijsten van arbeiders en slaven, waarschijnlijk voor een groot werk aangesteld: VAT 7741 en 7750, tijd waarsch. Rim-Sin, gepubliceerd door H. FIGULLA, *Altbabylonische Verträge*, VAS XIII, 1914, nr. 103, 104, en de lijsten van Assyrische *gábé* KAV 119, 1162. ² Lijst van slaven behorende aan één persoon, ITT I 1391; gevluchte slaven ib. 1256; „liste d'hommes originaires de Kimari envoyés à? Umma", ib. 1241; melding over families uit Arbela, tesamen 41 personen, met de namen der familiehoofden KAV 39 — de laatste (en voorlaatste?) text uit census-oogpunt samengesteld? vgl. de censuslijsten uit Harrán JADD —; ITT I, 1182 is een „liste de 7 hommes habitants un lieu appelé

d. *Lijsten van persoonsnamen.*

Een geheel eigen groep vormen echter die texten, welke op een of andere wijze geclassificeerde persoonsnamen bevatten, en aan welke EDWARD CHIERA de drie deelen van UMBS XI heeft gewijd. Uit deze texten blijkt, dat de Babyloëniërs zelve zich reeds bewust met de persoonsnamen hebben bezig gehouden. En uit den vorm van vele dezer texten blijkt, dat ze voor schrijfoefeningen in de tempelscholen dienden. Ook andere lijsten dan van persoonsnamen deden hiervoor dienst¹. Zelfs van de verbale elementen der persoonsnamen werden lijsten opgemaakt, i.e. p. 105 s. Reeds vóór de door CHIERA behandelde texten uit de verzameling van de Universiteit van Pennsylvania en afkomstig uit Nippur, waren dergelijke

„la maison des patési””; ITT I, 114 „grand fragment d’une liste d’hommes, en deux colonnes, certains sont désignés comme *lù sangu* ^d*Ningirsu-me*, un comme *lù sangu Ninmarki*, un „homme du grand patési””; zoo bevat KAV 26 een lijst van priesters van den Anu-Adad tempel, een nog onverklaarde maar veel hierop gelijkende lijst is KAV 30; ITT I, 1405 een „liste d’hommes qualifiés de *lù-k[i]-in[im]-ma-[b]i-me* = anciens, témoins”; een namenlijst uit de Cassietische periode CBS 14236, gepubliceerd L. LEGRAIN, *Historical fragments*, UM XIII, nr. 62 (1922) p. 93: *mu mImmeru (LU-ARAD) be-lù-ta-din, mu Lul-lu-ba-a-i dub-sar, mu Apil mZêr(?)ub-la, mu Ma-la-hi-e, mu mI-lù-kil-la-an-ni, [mu].... Nu-hu-bi-ia ša-a....*; KAV 160 een beambtenlijst; ITT V, 9138, 9141, 9149 betaalsrollen. Hieronder vallen wel de „listes d’hommes” ITT I, 1096, 1174, 1235, 1381, 1432, 1438 (de laatste: „simple mention de 2 hommes, fils du même père”), II, 5857 (liste de 10 hommes et 1 femme), 5858, 5859, 5875, 5876, 5878, V, 9441 (fragments de liste de noms de personnes suivis de noms de pays), en de Assyrische persoonsnamenlijsten KAV 40, 124 (bij groepen van vijf), 140 (3 namen, de laatste met vadersnaam), 161 (4 kolommen; *lumu*’s uit den ouden tijd? ib. S. X), 163, 166. Daar de volgende texten niet gepubliceerd, doch enkel gecatalogiseerd zijn, is het niet mogelijk ze te groepeeren: de „listes de noms propres” ITT I, 1118 (fragment d’une grande tablette à 2 ou plusieurs colonnes), 1136 (au début des lignes place pour des chiffres qui n’ont pas été inscrits; toch wel een administratieve lijst), 1138, II, 4564, 4649, 4650, 4651, 4663, 5840, 5888, IV 7004, 7134 (4 Sumer. namen, de eerste met vadersnaam — ook wel administratief), V, 7352, 9156, 9157, 9159, 9160, 9169, 9582, 9618, 9622, 9625, 9646, en de door CHIERA UM XI, pt. 2, p. 104 genoemde texten K 11955 u, K 13752 (part of a list of persons of various nationalities), 82—3—23, 135 (part of a list of names of women), 83—I—8, 857 (part of a list of names persons, etc.).

¹ UM XI, 1, p. 16; bij de aldaar vermelde, kunnen nu worden gevoegd UM I, 2, nr. 135 (een 55 regels; allerlei zinnen, Sumerisch met interlineair Akkadisch), 136—139. Vgl. ook ITT I, 1464 en pl. 29 (noms de personnes, de canaux, de lieux).

geclassificeerde lijsten bekend, berustend in het Britsch Museum en gepubliceerd door C. W. JOHNS in JADD II, alsmede enkele door V. SCHEIL en in ITT gepubliceerde (nauwkeurige opsomming door CHIERA UMBS XI, 3 p. 199 ss., 2 p. 102 ss.). In het sedert de verschijning van CHIERA's drie-deelig werk uitgekomen deel V van ITT (1921) behooren misschien de „listes de noms propres” 9647—9650 tot deze soort (vgl. de bijvoeging: „presque identiques”). CHIERA's opsomming kunnen wij aanvullen door een text uit STEPHEN LANGDON, *Sumerian Grammatical Texts*, UMBS XII, 1 (1917) text nr. 41, pl. 46 (fragment from the left edge of a large tablet, unbaked, dark brown). Deze text, door LANGDON bij vergissing genoemd een „commentary on the attributes of the gods”, bevat Obv., kol. I namen met ^a*Nimurta*, en wel ^a*N.-ki*...., *-ilu*, *-be-lum*, *-URU (ereš)*, *-gar-ra-ad*, *-za-ni-in*, *-za-ni-ni*, *-za-ni-in*...., *-a*...., *-*....; daarnaast zijn sporen van een tweede kolom, waar in 't midden nog tweemaal het godsdeterminatief leesbaar is; Rev. Kol. I bevat: ^a*a*... *ki-a*...., ^a*Da-gan-ba*...., ^a*Da-gan-zêru*?, ^a*Da-gan-ilu*, ^a*Da-gan-be-lum*, ^a*Da-gan-na-çir*, ^a*IM-ilu*, ^a*IM-be-lum*, ^a*IM-ta-a*...., ...*IM*....; Kol. II ^a*Nin*...., ^a*Nin-ki*...., ^a*Nin*...., ^a*Nin*...., ^a.... De godennamen dragen een West-Semietischen stempel, echter zijn de verbale elementen zuiver Akkadisch.

VAT 8652, gepubliceerd KAV 41 (1920), bewijst dat de schooltexten niet noodzakelijk geclassificeerde namen behoeven te bevatten (of 't moest zijn dat deze schrijfoefening geen schooltext, maar een particuliere poging was; ze is tegelijk een oefening in het afrollen van het zegel). Naast volkomen regelmatige namen als *Abu-tâb*, ^a*Nabû-rim-a-ni*, ^a*Ištar-mu-še-zib*, *Mu-damme-qu-Ašur*, *Ardi-^aNabû* (r. 7, 9, 14, 19, 20), bevat de text merkwaardige schrijfwijzen als *Ašur-rêš-iš* (r. 17, i.p.v. *iši*) en *Ašur-DU-bal-liṭ* (r. 18, wordt bedoeld *tuballit*: „Gij hebt doen herleven”?) of is *DU* = *kînu*? vgl. beneden bz. 127; dan is de beteekenis „O, Asur, houdt den getrouwe in 't leven”), en ongewone namen als ^a*Nabû-muballit (TI)-ali* (r. 6; de uitgever vermoedt S. XXII een schrijffout voor *-su*), *Ašur-ḥarrân-ališu (URU. NA, r. 10)*, *DU-I* (r. 12; de uitgever leest S. XX: *DU-nâ'id*), *KAK-QA-LI-SI* (r. 13), *URU-^aAšur* (de uitgever leest S. XIX *Al-^aAsur*): ook de *A* (= *mâru*?) voor den naam van r. 17 is vreemd.

Een welkome verrijking van dit materiaal met Sumerische namen geeft de publicatie *Babyl. Inscr. in the Coll. of James B. Nies*, Vol. II. *Historical, Religious and Economic texts and Antiquities* by JAMES B. NIES and CLARENCE E. KEISER, New Haven: Yale University Press 1920. Hier worden 29 ronde, mooi ge-

schreven schooltexten gepubliceerd in de texten 39—67, modeltexten, paleographisch tot de Ur-Dynastie behoorend (vgl. de bespreking l.c. p. 53). Van meer belang nog is text no. 38 (reproductie plate LXVI, transcriptie pl. XXIV, bespreking p. 53), een vijfzijdig prisma met Sumerische persoonsnamen, allen beginnend met *ur-*, tezamen 117 namen bevattend. De namen zijn algemeen in de Ur-Dynastie, maar het schrift is volgens Dr. KEISER uit de Dynastie van Amurru: „indicating that we may have here a register of names of the Ur-Period kept on file for reference purposes in the later dynasty”.

Een bepaalde orde is in de namen niet te herkennen; wel echter groepen van 2, 3, 4 en 5 (6) namen, b.v. *ur-ba*, *ur-ba?-ba* (17, 18), *ur-za*, *ur-za-za* (19, 20), *ur-su*, *ur-su-du* (36, 37), *ur-sal*, *ur-nin* (38, 39), *ur-lù*, *ur-lugal* (92, 93), *ur-^aNinà*, *ur-^aNingirsu*, *ur-^aGatumdugga* (1, 2, 3), *ur-šu*, *ur-šu-me*, *ur-...-me* (13—15), *ur-giš*, *ur-?*, *ur-giš-gigir-ra* (29—31), *ur-nun*, *ur-nun-gal*, *ur-nun-an-na*, *ur-nun-maš* (60—63), *ur-mes*, *ur-mes-lal*, *ur-mes-su*, *ur-mes-šun?-na* (96—99), *ur-ê*, *ur-ê-gal*, *ur-ê-ninnû*, *ur-ê-bàr-ra*, *ur-ê-an-na* (24—28). Zoo geeft deze text een aanvulling van de namen 410—1063 in UMBS XI, 3, uit welke lijst een 36 à 38 namen in het prisma terugkeeren.

e. De text Gron. 797 en verwante.

Wij zijn zoo gelukkig bij bovengenoemde texten eenen te kunnen voegen, welke hier voor de eerste maal gepubliceerd wordt en door de vriendelijke welwillendheid van Prof. BÖHL ons tot dit doel ter beschikking is gesteld. De text is afkomstig uit de verzameling van wijlen Prof. Dr. E. F. PEISER te Königsbergen, door Prof. BÖHL aangekocht en geregistreerd als *Groningen 797*. Een vergroote reproductie van den text is aan deze studie toegevoegd; in werkelijkheid is de text ongeveer 6 cM. hoog, $4\frac{1}{2}$ cM. breed en 2 cM. dik; de kleur is donkergrijs; hij is vrij goed bewaard, alleen een der breedtezijden is afgebrokkeld en de vlakke kant in 't midden een weinig beschadigd; paleographisch behoort hij tot den tijd der Dynastie van Amurru (denzelfden tijd als de texten bij CHIERA). De text luidt aldus:

Obvers

r. 1	.....	
2	<i>m ì-lì-bullìta -ni</i>	(zie bz. 127 ²)
3	<i>m ì-lì-um-ma-ti</i>	(„ „ 93 ¹⁸)
4	<i>m[ì-lì-]kì-ma-a -bi-ia</i>	(„ „ 101 ¹²)
5	<i>m ì-lì-kì-nam-i -dì</i>	(„ „ 111 ⁸)
6	<i>m ì-lì-e-bì- ri</i>	(„ „ 94 ¹⁵)
7	<i>m ì-lì-e-ta- dî-a-ni</i>	(„ „ 122 ¹)
8	<i>m ì-lì-ga-ti -ça-ba-at</i>	(„ „ 133 ⁴)

Revers

r. 1	<i>m ì-.....</i>	
2	<i>m ì-lì-ba -ni</i>	(„ „ 79 ³)
3	<i>m ì-lì-ma -ilum</i>	(„ „ 43 ¹⁰)
4	<i>m ì-lì-ma -a-bi</i>	(„ „ 101 ⁴)
5	<i>m ì-lì-šu- ul-lì-ma-an-ni</i>	(„ „ 91 ⁵)
6	<i>m ì-lì-kì- ib-ri</i>	(„ „ 132 ⁹)
7	<i>m ì-lì-a- ta-na-aḥ</i>	(„ „ 160 ¹⁰)
8	.....ta	

Daar het element *ì-lì* telkens wijd geschreven is en, met het persoonsdeterminatief, de helft of meer dan de helft van elken regel beslaat, heeft met de overige ruimte gewoekerd moeten worden: daarom is van het ideogram voor *bullìta* : *TI-TI*, het eene element onder het andere geschreven en staan ook de syllaben *-ti*, *-ia*, *-dì* en *-at* van regel 3, 4, 5 en 8 tusschen de regels, gelijk bij Revers r. 5 het element *-an-ni*. Overigens zijn bij Revers alleen het element *ì-lì* en de eerste syllabe van het volgende element op het eigenlijke schrijfvlak geschreven, de groote rest staat op den rand; gevolg is dat de laatste lettergrepen van Obvers en Revers elkaar verdringen. Op den benedenrand onder Obvers staan eenige onleesbare teekens, die echter geen eigennaam (althans van de soort: *ì-lì-* etc.) vormen. Deze beschreven rand onder Obvers (!) doet de vraag opkomen of deze text misschien in twee tempo's beschreven is, en Obvers en Revers niet van dezelfde hand zijn; immers regelmatig zou zijn dat het onderschrift na Revers volgde. In verband hiermede is ook merkwaardig dat de schrijver van Obvers zijn namen zooveel mogelijk op het schrijfvlak heeft gehouden en liever dan op den rand de overschietende teekens tusschen de regels zette, terwijl daarentegen de schrijver van Revers zonder aarzelen den geheelen rand gebruikte en eerst als daar geen plaats meer was de resterende teekens tusschen de regels plaatste ('t eenige geval is hier R. r. 5, de syllaben *-an-ni*).

Wil men geen twee schrijvers aannemen, dan zou men moeten veronderstellen dat de platte zijde (welke wij Obvers noemden) de achterkant is, de gebogen zijde (welke wij Revers noemden) de voorzijde; mij is niet bekend of hiervan gevallen gevonden zijn. Wel doet de inhoud van den text eerder één schrijver vermoeden, en kan de meerdere eenvoud van de namen op Revers deze zijde als aanvang doen vermoeden.

Namenlijsten met het element *i-li-* als aanvang, of namen-groepen van dezen aard in groote namenlijsten, waren reeds bekend. Voorzooover ons bekend, is Gron. 797 de negende text van dezen aard onder de gepubliceerde. Ter vergelijking doen wij ze hier volgen.

A. **CHIERA**, UMBS XI, 1, text 1 Rev. IV, 5 s.s. (vgl. p. 54, nr. 64—66).

<i>i-li-pu-ti</i>	(zie bz. 134 ⁸)
<i>i-li-ga-ti</i>	(,, ,, 132 ²¹)
<i>i-li-a-ti</i>	(,, ,, 170 ¹⁰)

B. En duplicaat hiervan, UMBS XI, 3, text 71, I, 4—6 heeft:

<i>i-li-pu-ti</i>	
<i>i-li-a-daḥ-ti</i>	(zie bz. 133 ^{1,2})
<i>i-li-a-ti</i>	

Beiden behooren tot het groote „Syllabar” van Akkadische eigennamen (ongeveer 315 namen, in groepen van drie), door **CHIERA** gereconstrueerd.

C. Tot het bovengenoemde „Syllabar” behoort ook UMBS XI, 1, text 35 (Obv.) r. 1—3:

<i>i-li-am-ra-an-[ni]</i>	(zie bz. 113 ¹⁵)
<i>i-li-aš-ra-an-ni</i>	(,, ,, 146 ²)
<i>i-li-šar-ra-an-ni</i>	(,, ,, 146 ³)

D. Van deze groep geeft UMBS XI, 3, text 71, III 7 ss. (zie boven) een duplicaat met variant:

i-li-am-ra-an-ni
i-li-aš-ra-an-ni
i-li-ar- . . . . .

E. CHIERA UMBS XI, 2, text 59 (Rev.), r. 1—6 (vgl. p. 147, nr. 1598 ss.) bevat:

<i>ì-lì-a-ilum</i>	(zie bz. 108 ⁷)
<i>ì-lì-a-el-lum??</i>	
<i>ì-lì-bîlum</i>	(,, ,, 138 ²⁴)
<i>ì-lì-bîti-šu?</i>	(,, ,, 138 ²⁴)
<i>ì-lì-a-hum</i>	(,, ,, 107 ⁷)
<i>ì-lì-a-lì?</i>	(,, ,, 103 ⁷)

F. Hetzelfde werk heeft als text 60 (Obv.) II, r. 4—6:

<i>ì-lì-a-hi</i>	(zie bz. 107 ⁷)
<i>ì-lì-a-bi</i>	(,, ,, 101 ³)
<i>ì-lì-ilum</i>	(,, ,, 108 ⁷)

G. Ibidem, als deel van een Amorietische lijst, text 1, X, r. 19—24 (vgl. p. 125):

<i>ì-lì-ba?-ni-ni</i>	(zie bz. 80 ⁷)
<i>ì-lì-AN-un-ni</i>	(,, ,, 109 ²⁰)
<i>ì-lì-ba-aš-ti</i>	(,, ,, 176 ¹²)
<i>ì-lì-ma-lik-i</i>	(,, ,, 134 ¹⁴)
<i>ì-lì-bar?-zi....</i>	
<i>ì-lì-.....</i>	

H. ITT II 853 is een „tablette lenticulaire plate, portant sur les deux faces les même trois mots”, een „modèle d’écoliers” (diam. 80 mm):

<i>ì-lì-ki-ti(l)</i>	(zie bz. 176 ¹³)
<i>ì-lì-ki-ib-ri</i>	(,, ,, 132 ⁹)
<i>ì-lì-ki-a-bi</i>	(,, ,, 101 ¹²)

J. NIES-KEISER 47 is een ronde schooltext, luidende:

<i>ì-lì</i>	(zie bz. 108 ⁷)
<i>ì-lì-ì-lì</i>	(,, ,, 108 ⁷)
<i>ì-lì-i-mi-ti</i>	(,, ,, 90 ⁶)

Slechts één naam van Gron. 797 komt in deze acht teksten geheel gelijk voor, nl. Rev. 6: *ì-lì-ki-ib-ri*, vgl. text H, r. 3; verwant zijn Rev. 3: *ì-lì-ma-ilum*, text E, r. 1: *ì-lì-a-ilum*, text F, r. 3: *ì-lì-ilum*; eveneens Rev. 4: *ì-lì-ma-a-bi*, text F, r. 2: *ì-lì-a-bi*; Obv. 4: *ì-lì-ki-ma-a-bi-ia*, text H, r. 3: *ì-lì-ki-a-bi*; Obv. 8: *ì-lì-ga-ti-ça-ba-at* is blijkbaar een vollediger vorm van text A, r. 2: *ì-lì-ga-ti*. Is hiermede de beteekenis van den text voldoende belicht, de inhoud der namen wordt op de aan-gegeven bladzijden onderzocht.

f. *Bewerkingen van het materiaal.*

De bewerkingen van het eigennamen-materiaal zijn van betrekkelijk recenten datum, n.l. voor het grootste en belangrijkste deel uit deze eeuw. Markante data zijn de jaren 1905-'06, 1912 en 1914, toen respectievelijk vier namenboeken verschenen, die het materiaal uit den tijd der Dynastie van Amurru, den Nw.-Babylonischen tijd (Šamaš-šum-ukin (669) tot Alexander), de Cassietische periode en de Assyrische bronnen verzamelden en bewerkten. Het zijn: H. RANKE, *Early Babylonian Personal Names from the published tablets of the so-called Hammurabi Dynasty* (B.C. 2000), BE Series D, Vol. III, Philadelphia 1905; KNUT L. TALLQUIST, *Neubabylonisches Namenbuch zu den Geschäftsurkunden aus der Zeit des Šamaššumukin bis Xerxes*, Leipzig 1906; A. T. CLAY, *Personal Names from Cuneiform Inscriptions of the Cassite period*, New Haven 1912; KNUT L. TALLQUIST, *Assyrian Personal Names*, Acta Societatis Scientiarum Fennicae, Tom. XLIII, no 1, Helsingfors 1914, (blijkens de inleiding is hierin veel materiaal van C. W. JOHNS afkomstig, verwerkt). Voor de Sumerische nomenclatuur heeft een dergelijk werk gedaan E. HUBER, *Die Personennamen in den Keilschrifturkunden aus der Zeit der Könige von Ur und Nisin*, Assyrl. Bibl. XXI, Leipzig 1907.¹

Het lag voor de hand, dat wij ons onderzoek aanvankelijk voornamelijk op het in bovengenoemde werken verzamelde materiaal grondten.

De litteratuur over de Assyrisch-Babylonische eigennamen vangt, gelijk te verwachten was, reeds voor het verschijnen dier namenboeken aan. Uit de vorige eeuw kunnen reeds vermeld worden: JO. MÉNANT, *Les noms propres Assyriens*, Paris 1861; EB. SCHRADER in ZDMG 26 (1872), S. 115—167; J. OPPERT et J. MÉNANT, *Documents juridiques de l'Assyrie et de la Chaldée*, Paris 1877, pp. 349—366; FR. DELITZSCH, *Prolegomena eines neuen Hebr.-aram. Wörterbuchs*, Leipzig 1886, S. 198—212.

Professor HOMMEL van München heeft gedurig op het belang der eigennamen-studie gewezen (RANKE en HUBER erkennen hem veel voor hun arbeid verschuldigd te zijn); Professor H. V. HILPRECHT van de Pennsylvania-Universiteit te Philadelphia heeft mede een groot aandeel in deze studie (RANKE

¹ Een aanvulling van Huber gaf DAVID W. MYHRMAN, *Babyloniaca* IV, 1909—'10, naar PINCHES, *The Amhurst Tablets*, London 1908.

PN is onder zijn redactie verschenen en vgl. zijn inleiding op BE IX, pp. 20—29, 47—77). V. SCHEIL gaf, ZA XII (1897), S. 331—337, *Listes onomastiques rédigées d'après les textes de Šargani et de la deuxième Dynastie d'Ur*, in spijkerschrift, helaas zonder vermelding van bronnen en zonder nadere bewerking. C. W. JOHNS gaf kostbaar Assyrisch materiaal in ADD III, Cambridge 1901, en heeft het onderzoek zeer bevorderd door aan TALLQUIST voor diens *Assyrian Personal Names* de resultaten van een jarenlangen arbeid voor een voorgenomen *Onomasticon Babylonicum*, ter beschikking te stellen. Ook A. T. CLAY gaf reeds voorarbeid in BE X (1904), pp. 15—21, 37—72. FR. DELITZSCH heeft, behalve de gegevens in *Prolegomena* (zie boven), „*Bemerkungen zu einigen alt-babylonischen Personen- und Königsnamen*” gepubliceerd in BA II 3, zijn voorgenomen *Keilinschriftliches Namenbuch* (vgl. BA II, S. 390; ook in zijn woordenboeken wordt gedurig hiernaar verwezen) bestaat nog alleen in manuscript en werd in 1923 met zijne overige boeken en manuscripten naar Amerika verkocht; niet verschenen is, naar het schijnt, een studie van V. W. DIPPEL, *Neo-Babylonian Proper Names from the published Texts* (reeds geciteerd BE Ser. A, Vol. X, vgl. TALLQUIST NB, S. III).

Verscheidene bewerkingen van het persoonsnamen-materiaal zijn in deze eeuw verschenen. H. RANKE behandelt in zijn *Dissertatie* van 1902, vrijwel alle vragen, die met de persoonsnamen uit de Hammurapi-Dynastie samenhangen, op heldere wijze. P. DHORME gaf een beredeneerde lijst van *Les noms propres babyloniens à l'époque de Sargon l'ancien et de Narām-Sîn*, BA VI, 3 (1907), S. 63—88¹, J. HOSCHANDER publiceerde helaas slechts den aanvang van een studie: *Die Personennamen auf dem Obelisk der Maništusu*, in ZA XX (1907), S. 246 ff. Een tweede studie van P. DHORME: *Les plus anciens noms de personnes à Lagaš*², BA XXII (1909), S. 284—316, behandelt prae-Sargonische Sumerische namen. A. UNGNAD gaf in zijn *Untersuchungen zu den im VII. Hefte der Vorderasiatischen Schrift Denkmäler veröffentlichten Urkunden aus Dilbat*, BA VI, 5 (1909) als hoofdstuk III een zeer nauwgezette en klare studie van *Die Eigennamen in den Dilbater Urkunden*”, behorende

¹ De namen zijn verzameld uit Fr. THUREAU DANGIN, *Recueil de tablettes Chaldéennes*, Paris 1903, 3e serie; ZA XXII, S. 285 zegt DHORME over dit artikel: „nous avons poussé trop loin l'interprétation sémitique”.

² Weder verzameld uit THUREAU-DANGIN RTC, aangevuld door LOUVRE 4238 en 2753, vgl. RA VI, p. 139, 143.

tot de tweede helft van de Dynastie van Amurru (Hammurapi e.v.). Op Sumerisch terrein voert weer de dissertatie van A. POEBEL (zie bz. 51)¹. H. HOLMA vermeerderde 't inzicht in een bepaalde groep eigennamen door zijn studie: *Die assyrisch-babylonischen Personennamen der Form quttulu, mit besonderer Berücksichtigung der Wörter für Körperfehler*, Helsinki, 1914². Wij noemden reeds het zeer belangrijke onderzoek van de Nippur-schooltexten door EDWARD CHIERA, *Lists of Personal Names from the Temple School of Nippur*, UMBS XI, Pt. 1, *A Syllabary of Personal Names*, Philadelphia 1916, Pt. 2 *Lists of Akkadian Personal Names*, Phil. 1916, Pt. 3 *Lists of Sumerian Personal Names*, Phil. 1919, een werk dat een vooruitgang op ons terrein beteekent. De texten zijn grotendeels uit den tijd van het tweede deel der Dynastie van Isin, dat samenvalt met het begin der Dynastie van Amurru, maar gaan gedeeltelijk terug tot de periode van Sargon (i.e. Pt. 1, p. 17 s.). Tusschen het tweede en derde deel van CHIERA's arbeid verschenen in de *Encyclopaedia of Religion and Ethics*, ed. by JAMES HASTINGS, Vol. IX (Edinburgh, T. and T. CLARK, 1917) het mooie overzicht van A. T. CLAY: *Babylonian Names* (i.e. p. 140—143) en de stimuleerende, nieuwe gezichtspunten openende arbeid van ST. LANGDON, *Sumerian Names* (i.e. p. 171—175).³

g. Nieuwere textuitgaven.

Sedert de verschijning van de genoemde vijf namenboeken is de stroom van publicaties van spijkerschrifttexten niet opgehouden. Wij geven een overzicht van de voor ons gebied belangrijkste dier nieuwe publicaties.

I. PRAE-SARGONISCHE TIJD:

Bij de door LANGDON ERE IX, p. 175 genoemde litteratuur: ALLOTTE DE LA FUYE, *Documents présargoniques*, 1908—1913; H. DE GENOUILLAC, *Tablettes Sumériennes Archaïques*, Paris 1909; M. I. HUSSEY, *Sumerian Tablets in The Harvard Semitic Museum, Chiefly from the Reigns of Lugaland and Urukagina*

---

¹ CHIERA UM XI, pl. 1, p. 13 zegt van deze studie: „a very important dissertation, which, probably because of its small size, does not appear to have received all the attention it properly deserves”. ² *Nachträge* op dit werk gaf HOLMA in de *Annales Acad. Scient. Fennicae*, Afd. B XV, 1, S. 7—11, Helsinki 1921. ³ Vgl. ook een artikel van CHIERA in JAOS 39 (1919) p. 261—282. Voor de studies over den religieuzen inhoud der namen zie beneden bz. 41 v.

of *Lagash* (Harvard Sem. Series, Vol. III) Cambridge 1912, M. V. NIKOLSKY, *De oudste documenten van het Chaldeesche tijdperk*, (in het Russisch), Petersburg 1908 en FR. THUREAU-DANGIN, RTC (1903) nr. 1—76, kan gevoegd G. A. BARTON, *Sumerian Business and Administrative Documents from the earliest Times to the Dynasty of Agade*. UMBS IX, 1, Philadelphia 1915 en H. DE GENOUILLAC, *Textes de l'époque présargonique, de l'époque d'Agadé et de l'époque d'Ur*, ITT V, 1921,

II. SARGONISCHE EN POST-SARGONISCHE PERIODE TOT DE DYNASTIE VAN UR.

LANGDON l.c. noemt de studie van DHORME, BA VI, 3, 1907 (zie boven), V. SCHEIL, *DEP* II, Paris 1900 (Maništusu, vgl. HOSCHANDER's studie), FR. THUREAU-DANGIN, *Textes de l'époque d'Agadé*, ITT I, 1910; voor de middelste periode: THUREAU-DANGIN, RTC nr. 180—260; voor den tijd der dynastie van Gutium: S. LANGDON, *Historical and Religious Texts*, München 1914. Hierbij behoort nog een gedeelte der texten van ITT II (H. DE GENOUILLAC, *Textes de l'époque d'Agadé et de l'époque d'Ur*, 1910) en ITT V (1921, zie boven), alsmede L. LEGRAIN, *Tablettes de Comptabilité etc., de l'époque de la Dynastie d'Agadé* (Mémoires de la Miss. Archéol. de la Susiane, Vol. XIV) Paris 1913.

III. UR-ISIN-LARSA.

De litteratuur van HUBER kan aangevuld met de volgende werken: G. A. BARTON, *Haverford Library Collection of Cuneiform Tablets, or Documents from the Temple Archives of Telloh* (3 parts), Philadelphia, 1905—1914.; de dissertatie van POEBEL, 1910 (zie boven); D. W. MYHRMAN, *Sumerian Administrative Documents from the Second Dynasty of Ur*, BE III, pt. 1, Philadelphia 1910; H. DE GENOUILLAC, *Tablettes de Dréhem*, Paris 1911; idem *La Trouvaille de Dréhem*, Paris 1911; ST. LANGDON, *Tablets of the Archives of Dréhem*, Paris 1911; ITT II (zie boven); H. DE GENOUILLAC, *Textes de l'époque d'Ur* (ITT III) 1912; K. DELAPORTE, *Textes de l'époque d'Ur* (ITT IV) 1912; vgl ook ITT V (zie boven); CT XXXII 1912; L. LEGRAIN, *Le temps des rois d'Ur* (Bibl. de l'Ecole des Hautes Etudes, fasc. 99), Paris 1912; EDW. CHERA, *Legal and Administrative Documents from Nippur, chiefly from the Dynasties of Isin and Larsa*, (UMBS VIII, 1) Philadelphia 1914 (meest Akkadische namen), C. E. KEYSER, *Cuneiform Bullae of the Third Millenium B. C.* (Bab. Records in the Library of J. P. MORGAN, Pt. III), New York 1914; G. CONTENAU, *Contributions à l'Histoire Economique d'Umma* (Bibl. de l'Ec. d. H. Etudes, fasc. 219),

Paris 1915; idem, *Umma sous la Dynastie d'Ur*, Paris 1916; M. I. HUSSEY, *Sumerian Tablets in the Harvard Sem. Mus. from the Time of the Dynasty of Ur* (Harvard Sem. Series, Vol. IV) Cambridge 1915; H. F. LUTZ, *Early Babylonian Letters from Larsa* (Yale Oriental Series II), 1917, idem, *Selected Sumerian and Babylonian Texts* (UMBS I, 2) Philadelphia 1919, JAMES B. NIES, *Ur Dynasty Tablets chiefly from Telloh and Dréhem*, Leipzig 1919; EDW. CHIERA, *Selected Temple Accounts from Telloh, Yokha and Dréhem*, Cun. Tablets in the Library of the Princeton University (Preface is geteekend 15 Dec. 1921), idem *Old Babylonian Contracts* (UMBS VIII, 2) 1922 (afkomstig uit Nippur, Dynastieën van Amurru, Larsa en Isin).

IV. DYNASTIE VAN AMURRU.

Sedert RANKE's namenboek verschenen: H. RANKE: *Babylonian Legal and Business Documents from the Time of the First Dynasty of Babylon* (BE Vol. VI, Pt. 1), Philadelphia 1906, A. POEBEL, *Babylonian Legal and Administrative Documents from the Time of the First Dynasty of Babylon, chiefly from Nippur* (BE Vol. VI, Pt. 2), Philadelphia 1907, UNGNAD's *Dilbat-Urkunden* 1909 (zie boven); FR. THUREAU—DANGIN, *Lettres et Contractes de l'Époque de la Première Dynastie Babylonienne*, Paris 1910; M. SCHORR, *Urkunden des altbabylonischen Zivil- und Prozessrechts* (VB, V), Leipzig 1913; H. H. FIGULLA, *Altbabylonische Verträge* (VAS XIII), Leipzig 1914, A. UNGNAD, *Babylonische Briefe aus der Zeit der Hammurapi-Dynastie* (VB, VI), Leipzig 1914, idem, *Babylonian Letters of the Hammurapi Period* (UMBS VII), Philadelphia 1915; EDW. CHIERA, UMBS XI, 1916 (zie boven); JAMES B. NIES and CLARENCE E. KEISER, *Historical, Religious and Economic Texts and Antiquities* (Babyl. Inscr. in the Coll. of James B. Nies, Vol. II), New Haven 1920 (de nrs. 68—103); EDW. CHIERA, UMBS VIII, 2, 1922 (zie boven); ook zagen wij door: P. KOSCHAKER und A. UNGNAD, *Hammurabi's Gesetz*, Bd. VI, *Uebersetzte Urkunden mit Rechtserläuterungen*, Leipzig 1923.

V. DE BABYLONISCHE MIDDELEEUWEN.

Na het namenboek van CLAY vonden we op dit gebied geen voor ons doel belangrijke uitgaven; NIES-KEISER, 1920 (zie boven) heeft 2 teksten, nr. 106, 107 uit den Cassietischen tijd.

VI. ASSYRIË.

Tot de oudste gegevens in zake Assyrische personennamen behooren de zoogenaamde Cappadocische teksten, afkomstig uit Kültepe; bij de vijf publicaties in de litteratuurlijst van TALLQUIST, *Assyrian P. N.* kunnen thans gevoegd G. CONTENAU,

Trente tablettes Cappadociennes, 1919, idem, *Tablettes Cappadociennes* (Musée du Louvre, Dép. des antiquités orientales, Textes Cunéiformes IV) 1920 en *Cuneiform texts from Cappadocian tablets in the British Museum I*, 1921. Zie ook KOSCHAKER MVAG 26, 3 (1921), S. 10, A. 1 en B. MEISSNER, *Babylonien und Assyrien*, Heidelberg, 1920, S. 174.

Vele namen geeft O. SCHROEDER, *Keilschrifttexte aus Assur verschiedenen Inhalts* (35 Wiss. Veröff. des D.O.G.), Leipzig 1920.

VII. DE NIEUW-BABYLONISCHE EN LATERE PERIODEN.

TALLQUIST's *Namenbuch* kan aangevuld met: A. T. CLAY, *Business Documents of Murashu sons of Nippur, dated in the reign of Darius II* (UMBS II, 1), Philadelphia 1912, idem, *Legal Documents from Erech, dated in the Seleucid Era* (Babyl. Records in the Library of J. P. MORGAN, Pt. II), New York 1913, CLARENCE E. KEISER, *Letters and Contracts from Erech written in the Neo-Babylonian Period* (Bab. Inscr. in the Collection of JAMES B. NIES, Vol. I), New Haven 1917 (texten uit de periode 625—522 v. C.); A. T. CLAY, *Neo-babylonian Letters from Erech* (Yale Oriental Series, Vol. III), 1919, tijd Kandalanu tot Darius I; NIES-KEISER, 1920 (zie boven) de nrs. 108—136 (tot uit den tijd van Alexander).¹

Namen uit verschillende perioden bevatten voorts A. POEBEL, *Historical Texts* (UMBS, IV, 1) 1914; A. T. CLAY, *Miscellaneous Inscriptions* (Yale Oriental Series I), 1915 en LÉON LEGRAIN, *Historical Fragments* (UMBS XIII) 1922.

Een kort overzicht over Sumerisch-Akkadische naamgeving vindt men bij B. MEISSNER, *Babylonien und Assyrien*, Heidelberg 1920, S. 394—399.

---

¹ E. EBELING *Aus dem Leben der jüdischen Exulanten* (Wiss. Beilage z. Jahresbericht des Humboldt Gymn.) 32 S., Berlin 1914, bevat vertalingen van teksten uit BE IX en X en UMBS II pt. 1.